

שבת ב

משה שווערד

1. שפת אמת על שבת דף ב/א

בתוס' ד"ה יציאות הקשו למה התחיל התנא בהוצאות. וי"ל כיון דמפורש בקרא וכן מצאתי בס' הפץ ה' ...

2. ספר חתם סופר על מסכת שבת דף ב/א

הא דמתחיל ביציאות שנתקשו תוס', לולא דמסתפינא הייתי אומר דמתחיל מס' מערב שבת שחרית שיצאו ללקוט מן הלחם משנה משום שהזהירם אל יצא וכו' ולקטו ערב שבת שחרית דכשחם השמש כבר נמס, ונראה ה"ה העני או הגזבר הגובה מן הבתים גובה ערב שבת שחרית לצורך שבת, כ"כ טור א"ח סי' תקכ"ה לענין יום טוב והוא מירושלמי, ע"ש, ובשבת דהוצאה אסורה ע"כ לגבות ולחלק מערב שבת ועושה כן בשחרית. ואח"כ תנן לא ישב לפני הספר סמוך למנחה דדרך להסתפר בערב שבת, ואח"כ לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה, ואח"כ טוענין עם השמש. והכל בסדר נכון לפע"ד. ולמ"ש רמב"ם בפ"י משנה דיציאת שבת עם כל משניות דפרקא קמא מ"א דבר הם, בלא"ה א"ש כמובן:

3. פני יהושע על שבת - דף ב ע"א

יציאות השבת שתיים שהן ארבע. והקשו בתוס' בשם ריב"א למה פתח בזאת המשנה כו'. ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דהא שפיר פתח בדיני הוצאה דהא מקרא דאל יצא איש ממקומו הוא דילפינן מיניה דין הוצאה כמו שכתבו התוס' בסמוך בד"ה יציאות דמשו"ה לא קתני הוצאות דלישנא דקרא נקט וא"כ האי קרא דאל יצא הוא מוקדם בכתוב דכתיב בפרשה בשלח במן שנצטוו במרה משא"כ כל הנד מלאכות אתיין מקרא דלא תעשה מלאכה דכתיב ביתרו שנצטוו בסיני. מיהו לריב"א גופא שהקשה כן ולא ניחא ליה לתרץ כדפרישית ... נקטינן מיהא כיון דהנך הוצאות דמתניתין לא אתיין מקרא דאל יצא אלא מקרא דויעבירו דכתיב בסוף לאחר כל המלאכות שנאמרו בהדי פרשת המשכן בכי תשא וא"כ יפה הקשה ריב"א למה פתח בזו הו"ל להתחיל בלא יצא החייט במחטו דילפינן שפיר מקרא דאל יצא שהאדם יוצא עם הכלי, כן נראה לי נכון בשיטת ריב"א ...

4. שפת אמת על שבת דף ב/א

שם במשנה שניהם פטורין לכאורה נראה דמ"מ אסור מן התורה כמו כל חצי שיעור בפרט העוקר דחזי לעשות גם הנחה. וכן הי' אפשר לפרש הא דאמר' בגמ' פטורי דאתי לידי חיוב חטאת קא חשיב משום דמדאורייתא אסור. ודלא אתי לחטאת כגון הנחה לפי רש"י דמה"ת מותר לא חשיב. אכן מרש"י משמע וכ"כ הרא"ש בהדיא דרק מדרבנן אסור. וגם בכל שיעורי דשבת לא מצאתי מפורש בגמ' שיהי' אסור תורה בפחות משיעור משום דחזי לאצטרופי. וי"ל דדוקא באיסורי אכילה ת"ש אסור מקרא דכל חלב [כמ"ש בשו"ת ח"צ (סי' פו) אכן ברש"י לקמן (ע"ד). מבואר דגם באיסורי שבת ת"ש אסור מה"ת. ובלח"מ (פכ"א מה' שבת) דבח"ש איכא עשה וביהו"ש תשבות. ועי' במל"מ (פי"ח מה"ש) ובפרמ"ג (בפתיחה ובריש (סי' ש"א) מ"ש מדברי הטור שם] מיהו נראה דהכא לא מיקרי חצי שיעור אלא חצי מלאכה ולא נאסר זה כלל. משא"כ לחצי כזית חלב דאיסור הוא וחסר השיעור. ובלשון הרמב"ם (פי"ב מה"ש ה"ט) משמע דעקירה בלבד או הנחה. דינו כחצי שיעור ע"ש. [שהביא הכל בבבא אחת] וכ"מ קצת בטור (סי' שמז). ולשון הסמ"ג (לאוין ס"ה) צ"ע בזה:

5. תוי"ט על מסכת שבת פרק א משנה א: בענין "טעה בדבר מצוה פטור"

פשט העני את ידו - פי' הר"ב ובתוכה קופה או הסל שמקבל בו ככרות וכו' אורחא דמלתא נקט דהא בעי לפרושי דרוצה לקבל צדקה מטעמא דמפרש. ומ"ש דמצוה הבאה בעבירה חייבין עליה. ואפילו לר' יהושע דפרק י"ט דמכילתין מ"ד ולרבי יוסי דסוכה פ"ג משנה י"ד דהלכתא כותייהו דלא נתנה שבת לדחות אצל מצות צדקה כלל משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות. וה"נ מסקינן בגמרא דף קל"ז. דמודה ר' יהושע בשתי תינות א' של ע"ש ואחד של שבת ומל של שבת בע"ש ושל ע"ש בשבת דחייב משום דהשתא לא נתנה שבת לדחות לגבי האי גברא ואע"ג דלגבי תינות דעלמא אתייהב. ופסקו הרמב"ם בפ"ב מהלכות שגגות ועיין סוף פ"ו דפסחים. ומיהו בכאן מפרש [הרמב"ם] דהאי דנקט עני דלשון קצרה הוא לפי שהיה צריך לומר האיש העומד ברה"ר במקום אמרו עני [כלומר בפשט העני]:

6. רש"ש

דף ב ע"א משט הטני סי'. בהרע"ב דקמ"ל מה"ב חייבין פליה וכו' החיים ואפי' סי' ולר' יוסי דסוכה כו' דלי' שבת לדחות אלל דדקה כו'. ובהרע"ב הקשה פלוג דהא גבי טלוג ג"כ לי' שבת לדחות אלל בטרדא דדבר חלוי ע"ש. ולפלוג שנתלם תנאים ז'ל כהו"ס (בינמות לך) ד"ס טבה שהוכיחו להדיא דלא נדחי' תליא אלל בטרדא ע"ש. והכא דחייב טראה תשום דלון זוטא בטול וכדל"הא חילוק זה בינמות (ע"ס) ובעמ"ס (ע"כ):

7. תוספות רא"ש על שבת דף ב/א

... אבל הוצאה מלאכה גרועה היא שאלו היה נושא חפץ גדול כל היום ברשות היחיד לא מיחייב ואלו הוציא כגרוגרת מרשות היחיד לרה"ר מיחייב...

8. רמב"ן (הרש"ר)

הוא וא"ת קראי גופיהו ל"ל, צריכי סדיא הוצאה חידוש הוא, שברה"י מותר לישא משא גדול, ואם הוציא לרה"ר כגרוגרת חייב מה שאין כן בשאר אבות מלאכות שאינן חלוקות ברשויות, אלא איסורן מחמת עצמן¹² והואיל וחידוש הוא אין לך בה אלא חדושה בלבד,

והלכות עקרות הן ואין למדות זו מזו, לפיכך פירשה הכתוב לשתיהן¹³, ומיהו הואיל ומלאכה אחת היא, לא נמנית בכלל אבות מלאכות בשתיים, והביאו ראיה לדבר מדלא גמרינן לה

ספ. 12 באו"ז שם כתב דמה מלאכה עשה שהוציא

מרשות מעיקרא חפץ והשתא נמי חפץ, והביאור דלא הוה בגדר מלאכה שהוא עושה כחפצא, אלא גדר פעולה שהוא מעשה האדם שהרי בחפץ לא נעשה שום שינוי, ולכן שני מכל המלאכות ובלוי ריבוי לא הוה ילפני להו, וע"י תוס' הרא"ש. 13 בשבועות

9. תוספות רא"ש על שבת דף ב/א

פשט בעל הבית את ידו לחוץ. תימה אמאי איצטריך למיהדר ולמיתני הוצאה והכנסה לבעל הבית מה לי עומד בפנים ומוציא החפץ לחוץ ומה לי עומד בחוץ ומביא החפץ אליו, וכן בריש מסכת שבועות דמפרש שתיים הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית מה שייך לקרותן שתיים, ונראה לפי שהיא מלאכה גרועה כדפרישית ולא הוה גמיר הוצאה של זה מהוצאה של זה להכי איצטריכו תרי קראי בהוצאה כדנפקא לן בפרק הזורק מויכלא העם מהביא ועוד איכא קרא אחרינא בפ"ק דעירובין דדרשינן אל יצא אל יוציא דאמרינן התם לוקין על עירובי תחומין דבר תורה ופריך לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא ואמאי חשבינן ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אי לאו משום דדרשינן אל יצא אל יוציא, ואע"ג דבתר הכי משני מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב לאו משום דלא דרשינן מינה הוצאה אלא כלומר מדאפקיה רחמנא בלשון אל יצא משמע דעיקר קרא לא אתא אלא משום תחומין ולא חשבינן ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ועוד דלרבנן דלית להו תחומין מדאורייתא על כרחיך אל יצא לא אתא אלא להוצאה, והני תרי קראי נראה לפרש דויכלא העם מהביא אתי להוצאה דעני כדאמרינן בפרק הזורק משה היכא הוה קאי במחנה לוי ומחנה לוייה רשות הרבים היא וקאמר להו משה לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד לרשות הרבים, ולשון מהביא משמע מהביא החפץ אליו למקום שהוא עומד והיינו הוצאה דעני, ואל יצא איש ממקומו היינו הוצאה דבעל הבית כדמשמע לישנא דאל יוציא ממקום שהוא עומד בבית לחוץ:

10. חדושי הרשב"א על מסכת שבת דף ב/ב

אמר רב אשי ... והכנסה תולדה דהוצאה הוא כדאמרינן הכא אבות מאי ניהו יציאות, ובפרק הזורק (לקמן צו, ב) נמי אמרינן הוצאה אב הכנסה תולדה. ותירץ ר"ת ז"ל לפי שהוצאה מלאכה גרועה היא וה"א שאין לה תולדה, לפיכך הוצרך לכוללה עמה...

11. רמב"ם יד החזקה - הלכות שבת פרק יב

(ח) הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות היא ואף על פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו הרי הוא אומר בתורה (שמות ל"ו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב:

12. לחם משנה הלכות שבת פרק יב

[ח] הוצאה והכנסה מרשות לרשות מלאכה מאבות היא וכו' והרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב וכו'. בריש פרק הזורק (דף צ"ו ב) אמרו דהוצאה אב והכנסה תולדה ורבינו הזכירם כאחד דמשמע דכלם אב והוא תימה ...

13. מרכבת המשנה (אלפנדרי) הלכות שבת פרק יב

[ח] הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות היא וכו'. נ"ב עיין בספר לח"מ שכתב דכיון דלענין דינא אין חילוק משום הכי כתב רבינו ז"ל [לגיר' הלח"מ ז"ל דהכנסה] היא אב אף שהיא תולדה. ודוחק הוא לומר כן דמאי שנא מלאכה זו משאר מלאכות שכתב שהם תולדה והכא כתב שהיא אב. גם מה שתיריך הרב מהר"ר בצלאל אשכנזי ז"ל בסי' מ"א תוך התשובה הוא גם כן דוחק דאמאי כתב מאבות מלאכות ולא כתב הכנסה מעין הוצאה כמו שכתב גבי זומר ועיין בספר פרי הארץ דף פ"ט ע"ג והעיקר נראה לי מה שתיריך הרב בצלאל ז"ל דרבינו ז"ל פסק כרב פפא דס"ל דהכנסה והוצאה אבות הם ופסק כרב פפא דבתרא כן נ"ל עיקר ועיין בספר מגלת ספר בחלק לאוין דף י"ב ע"ג.

14. שערים מצויינים בהלכה

חילוק לענין הדין עיי"ש, נראה דיש נפק"מ לגבי התראה, דמדברי הרמב"ן לקמן (צו: ד"ה ולר"א) והרשב"א (שם ד"ה ה"ג) מבואר דצריך להתרות אתולדה משום אב. ובתוס' לקמן (עג: ד"ה משום זורע) נסתפק אם צריך להתרות אתולדה משום אב נועי' ברש"י לקמן (קלח. ד"ה דנוטל) ובתוס' במס' ב"ק (ב. ד"ה ולר"א) ובמנ"ח (ריש מצוה לב) כענין זה]. וא"כ אי הכנסה הוי אב אם התרו בו משום הכנסה הוי התראה, אבל אם הכנסה הוי תולדה, צריך להתרות דוקא משום הוצאה, ואם התרו בו משום הכנסה לא הוי התראה.

15. חדושי הרשב"א על מסכת שבת דף ב/ב

אמר רב אשי תנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי מדתנן המוציא מרשות לרשות חייב. פ"י מדקתני מרשות לרשות ולא קתני מרה"י לרה"ר, וכדאיתא בהדיא פ"ק דשבועות (ה, ב) דפרכינן עלה ואימא דקא מפיק מרה"ר לרה"י. ומשני א"כ ליתני המוציא מרה"י לרה"ר מאי מרשות לרשות, דאפי' מרה"ר לרה"י. והאי דקאמר מי לא עסקינן מדיוקא דלישנא קא דייק לה. ואיכא למידק דאם איתא דאף מוציא מרשות הרבים לרשות היחיד קאמר, אמאי תני לה במתניתין, והא לא תני התם אלא אבות אבל תולדות לא תני התם כלל, והכנסה תולדה דהוצאה הוא כדאמרינן הכא אבות מאי ניהו יציאות, ובפרק הזורק (לקמן צו, ב) נמי אמרינן הוצאה אב הכנסה תולדה. ותיריך ר"ת ז"ל לפי שהוצאה מלאכה גרועה היא וה"א שאין לה תולדה, לפיכך הוצרך לכוללה עמה. והרמב"ן ז"ל כתב דרב פפא לית ליה דהכנסה תולדה, אלא הכנסה כיציאה גמורה ושניהם אב אחת ומלאכה אחת, ולפיכך מני לה התם ולא מני לה אלא בחדא. ואם תאמר הכנסה דמיקריא אב מנ"ל. י"ל דנפקא ליה מההוא דאמרינן בפ' במה טומנין (לקמן מט, ב) דתניא התם הם העלו הקרשים מקרקע לעגלה אל תכניסו כו' מרה"ר לרה"י. ואי קשיא לך א"כ למאי אצטרכינן למילף הוצאה מויכלא העם בפ' הזורק (שם), תיפוק ליה ממשכן כדקתני התם הם הורידו אתם אל תוציאו. י"ל דלא איצטריך ויכלא אלא לגלויי דהכנסה והוצאה שבמשכן מכלל המלאכות וגמרינן לה ממשכן: